

TELŠIŲ LOPŠELIO – DARŽELIO „MASTIS“
ETNINIO UGDYMO PROGRAMA

„Cyriliokams“

Skirta ikimokyklinio ir priešmokyklinio
amžiaus vaikų ugdymui

Atnaujinta: 2016 m. gegužės mėn.

Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas (1999 m. rugsėjo 21 d.) įgalina integruoti etninę kultūrą į švietimo sistemą ir taip ugdyti tautinę vaikų savimone, pagarbą savo kultūrai, skatina norą perimti ir vystyti ją. Tai lemia reikšmingas etninės kultūros bruožas – jos gyvybingumas, nes nuolat atnaujinama ji ir šiandien reiškiasi įvairiomis formomis, padedančiomis išsaugoti tautinį identitetą.

Kaip niekada anksčiau, daugelyje šeimų bet kokios kultūrinės vertybės yra podukros vietoje. Tik retoje šeimoje dvasinis mūsų protėvių palikimas yra vertinamas, puoselėjamas ir perduodamas vaikams. Todėl, pedagogas tampa bene vieninteliu etninės kultūros pradmenų ugdytoju, jos saugotoju ir skleidėju. Manoma, kad vaikas pirmąsias etnines žinias ir tautiškumo pajautimą gali įgyti nuo mažų dienų, kada jis yra imliausias intelekto, kūrybos, jausminio gebėjimo ugdymui ir lavinimui. Mūsų įstaigos pedagogės, kurdamos programą, planuodamos ugdomąją veiklą, didžiąją dalį medžiagos susirenka pačios iš įvairių etnologinių ir folklorinių šaltinių. Ugdymo turinį planuoja kalendorinių švenčių, papročių, tradicijų diktuojamomis temomis. Lopšelio – darželio gyvenimo, veiklos ciklas susijęs su metų sezoniškumu, kalendorinėmis šventėmis, artima aplinka, vietovės išskirtinumu. Etnokultūros temas integruojame į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) programas. Etninės temos ar jų elementai, medžiaga panaudojama pažintinėje (gamta, papročiai, istorija), meninėje (folkloras, rankų darbeliai, aplinkos apipavidalinimas, kūrybinė vaiko raiška, tautodailė), žaidybinėje (liaudies žaidimai), komunikacinėje (tautosakoje), darbinėje, vaidybinėje veikloje. Lopšelyje – darželyje įkurta senovinių rakandų, namų apyvokos daiktų, liaudies meno dirbinių „Seklytėlė“, kurioje organizuojame įvairias veiklas. „Seklytėlėje“ vaikai supažindinami su liaudies menu, amatais, gali išbandyti ir savo rankose palaikyti eksponatus. Įstaigoje plėtojamos ne tik įprastos, bet ir unikalios, pačių sukurtos tradicijos, šventės.

Mūsų vizija:

Lopšelis-darželis „Mastis“ - saugi, atvira ikimokyklinio ugdymo įstaiga, taikanti į vaiką orientuoto ugdymo pedagogines idėjas, pažangius ugdymo modelius, siekianti pažinti ir puoselėti Žemaitijos regiono tradicinę kultūrą, papročius, etninio paveldo unikalumą, sveikos gyvensenos ir ekologiško mąstymo idėjas.

Programoje siekiame: vadovaujantis vaikų amžiaus tarpsnių raidos ypatumais ir ikimokyklinio ugdymo programos „*Mondriejem solig dėina*“ vertybinėmis nuostatomis, nuosekliai išdėstyti ugdymo vyksmą remiantis įgyjamomis kompetencijomis.

TIKSLAS

1. Skatinti vaiką ugdytis tautinę savimonę, gerbti etninę kultūrą.
2. Ugdyti norą pažinti ir perimti tautos kultūrą, remiantis tautos tradicijomis, skatinti kūrybinę saviraišką.
3. Rasti tinkamiausius etninio ugdymo būdus, priemones, atsižvelgiant į vaiko amžių.

UŽDAVINIAI:

- integruoti etninę kultūrą į bendrąjį ugdymo turinį per vaikui pažįstamą aplinką: šeimą, namus, gimtąjį miestą Telšius, gimtąjį Žemaitijos kraštą;
- ugdyti tautinę savimonę ir pagarbą savai etninei kultūrai;
- ugdyti pagarbų santykį su gamta, remiantis protėvių požiūriu į žmogų supančią aplinką;
- skatinti ugdytinių kūrybinę raišką perimant bei puoselėjant liaudies meno tradicijas (muziką, šokį, dailę);
- plėsti etninio muzikavimo ir kolektyvinės kūrybinės veiklos patirtį, lavinti grožio pojūtį, vaizduotę, aktyviai įsitraukti į ansamblio „Cyrulioka“ gyvavimą ir veiką;
- stiprinti šeimos ir ugdymo įstaigos sąveiką, perimant etninės kultūros tradicijas.

SIEKIAMYBĖ:

- Vaikai įgys pirmąsias etnines žinias ir tautiškumo pajautimą;
- Žinos savo etninę kilmę;
- Ugdysis vaikų bendruomeniškumo jausmas.
- Šeimos aktyviai dalyvis sukaupta kultūrine patirtimi bei vertybėmis.
- Vaikai susipažins su šventėmis, lietuvių liaudies tradicijomis, žaidimais, dainomis, tautosaka, įgaus doros pagrindus.
- Susipažins su protėvių gyvenimo, pasaulėjautos ir kūrybos ypatumais.
- Nuo mažumės ugdsis vaikų ekologinis mąstymas: vertybe laikys švarų orą ir vandenį, gamtos ir namų aplinkos grožį.
- Savo kalbą praturtins smulkiosios tautosakos pavyzdžiais (mįslėmis, patarlėmis, gamtos garsų pamėgdžiojimais ir kt.)

ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS

3 – 6 metų vaikams

Komunikavimo kompetencija

Įgyjami gebėjimai	Vaiko veiksenos
Plečia supratimą apie gimtosios tarmės savitumą.	<p>Klausosi auklėtojos, senolių, svečių tarmiškos kalbos, įrašų, tarmiškai skaitomų pasakų, sakmių, padavimų ir juos aptaria.</p> <p>Bando įspėti nežinomų senovinių, žemaitiškų žodžių prasmę (troba, klėtis, kūtė, šėpas, prosas ir kt.)</p> <p>Sieja, lygina žemaitiškus ir bendrinius žodžius pagal skambesį, ilgumą.</p> <p>Žaidžia žodžiais ir kuria naujus, ieško panašiai skambančių, besirimuojančių žodžių.</p> <p>Varto, aptaria senovines knygas su šiuolaikinėmis.</p> <p>Ugdosi toleranciją, kantrybę labiau tarmiškai kalbantiems žmonėms, išklauso jų, klausia nesuprantamų žodžių reikšmės.</p>
Perima ir kasdieniniame gyvenime naudoja liaudies išmintį.	<p>Klausosi ir patys seka pasakas, suvokia ir įsimena patarles bei priežodžius, kartoja mėgdžiojimus.</p> <p>Nusiteikia sveikintis šmaikštavimais, juokaujant, liaudiškais posakiais, dialogais, nesusikalbėjimais.</p> <p>Geba pritaikyti liaudies patarimus, pamokymus, senolių spėliojimus kasdieninėse situacijose (pav.: susipykę sako – „kas pyksta, tam ragai dygsta“).</p> <p>Žaidimuose ir bendravime naudoja žemaitiškus dialogus, ratavimus, palyginimus, pamėgdžiojimus, greitakalbes ir kt.</p> <p>Plėtoja eiliuotą kūrybą: kuria pasakas, juokų pasakas, pasakas be galo, pasakas apie įvairius daiktus.</p>
Rašytinę kalbą sieja su žemaičių simboliais.	<p>Tyrinėdamas puošybos elementus ant baldų, juostų, tautinių rūbų, keramikos dirbinių, karpinių, audinių, susipažįsta su ornamentika, pats kurdamas mokosi rašto elementų.</p> <p>Kopijuoja, kuria ornamentus, grafinius elementus, pavaizduotus knygoje ir ant senovinių indų bei rakandų.</p> <p>Lygindamas, tapatindamas, siedamas liaudiškus ornamentus su lietuviškomis raidėmis, įgyja skaitymo ir rašymo įgūdžius ar pradmenis.</p>

Pažinimo kompetencija

Įgyjami gebėjimai	Vaiko veiksenos
<p>Reiškia domėjimąsi žmonių gyvenimo būdu, darbais, technika, technologijomis.</p>	<p>Domisi, stebi, lygina senovines ir šiuolaikines sodybas, kiemus (knygose, nuotraukose, išvykų metu).</p> <p>Išbando kai kuriuos senovinius darbus: skalbimą, kočiojimą, lyginimą. Lygina juos su šiuolaikinėmis technologijomis.</p> <p>Rengiasi senoviniais rūbais, aunasi nagines, vaikščioja su klumpėmis, dedasi skrybėles, rišasi skaras ir kt.</p> <p>Tyrinėja, pažįsta buitį (baldus, indus, apdarus), buities ir sezoninius darbus.</p> <p>Sužino apie senovės amatus, vertina senovės amatininkų darbus, domisi žemaičių tautodailininkų dirbiniais.</p>
<p>Bando suvokti lietuvių požiūrį į gamtą, žemę, gyvybę.</p>	<p>Sužino ryšį tarp metų laikų, žemės ūkio darbų, švenčių, papročių ir tradicijų.</p> <p>Domisi šventiniuose ritualuose, aplinkoje naudojamais simboliais: eglute, verba, margučiais ir kt.</p> <p>Pajaučia žemaičių kalbos turtingumą nusakant gamtos reiškinius.</p> <p>Įgyja supratimą apie žmogaus ir gyvulių ryšius senovėje: gėrisi ir džiaugiasi, glosto, bendrauja, mėgdžioja gyvulių balsus.</p> <p>Žaidžia su gyvulių figūrėlėmis, perteikia globos, gelbėjimo, sugyvenimo momentus.</p>
<p>Ugdosi pažintines galias tyrinėdamas senovinę aplinką.</p>	<p>Tyrinėdamas žemaičių tautinių drabužių, audinių raštus, nustato spalvų derinius, geometrines formas.</p> <p>Mena mįsles apie žemaičių senovinius darbo įrankius, buities rakandus ir kt.</p> <p>Plėtoja laiko sąvoką vartydami seną ir naują kalendorius, lygindami ir išbandydami senuosius ir dabartinius laiko matavimo būdus.</p> <p>Išmėgina senuosius žemaičių ir šiuolaikinius svorio, tūrio, ilgio matavimo būdus.</p>

Sveikatos saugojimo kompetencija

Įgyjami gebėjimai	Vaiko veiksenos
Domisi ir perima liaudiškas sveikatos saugojimo ir puoselėjimo tradicijas.	Organizuoja ir dalyvauja tradiciniuose žemaičių žaidimuose: išbando savo jėgas, vikrumą, drąsą, geba garbingai pralaimėti. Žaisdamas žemaitiškus žaidimus, dalyvaujdamas tradiciniuose renginiuose išgyvena teigiamas emocijas. Sužino apie kai kuriuos liaudies medicinos būdus: gydomąsias lino savybes, vaistines medaus, profilaktines česnako, svogūno savybes, įvairias žolelių arbatas ir kt.
Pažįsta aplinką, lygina senolių aplinką su dabartimi.	Tyrinėdami savą ir bendrą erdvę suvokia durų rakinimo svarbą saugumui. Supranta darbo, kaip fizinio krūvio, emocinio atsipalaidavimo svarbą: dirba švarinimosi, aplinkos tvarkymo darbus grupėje, lauke. Diskutuodamas su suaugusiu, klausydamas pasakų, sakmių, pamokymų supranta, kad rūpinimasis supančia aplinka, tinkama apranga ir mityba apsaugo nuo kai kurių ligų. Tyrinėdamas senovinius daiktus geba su jais saugiai elgtis: atsargiai neša stiklinius ir molinius indus, išbando senovinius įrankius. Sodindamas ir prižiūrėdamas medžius suvokia jų buvimo artimiausioje aplinkoje svarbą.
Suvokia senolių vaišinimosi papročius.	Dalyvaujdamas tradicinėse žemaičių šventėse, padeda ruošti šventinį stalą, moka saikingai vaišintis, domisi tradicinių patiekalų įtaka sveikatai, ragauja pasninko valgius. Suvokia ir patiria pasibuvimo prie bendro stalo, kaip dvasinio bendravimo svarbą.

Socialinė kompetencija

Įgyjami gebėjimai	Vaiko veiksenos
<p>Geba palaikyti santykius su tėvais, seneliais, kitais šeimos nariais.</p>	<p>Bendrauja su skirtingų kartų atstovais, šeimos nariais, vyresniais žmonėmis.</p> <p>Kartu su šeimos nariais dalyvauja grupės, darželio renginiuose, išvykose.</p> <p>Žaidžia savo tėvelių, senelių pamėgtus vaikystės žaidimus, seka pasakas, dainuoja daineles, žino jų mėgstamus žaislus.</p> <p>Lanko parodas, muziejus.</p>
<p>Perima tautos vertybines, dorovines nuostatas, žemaičių tradicijas, papročius.</p>	<p>Lankosi ir susipažįsta su Kraštotyros muziejaus „Alka“ eksponatais, domisi praeitimi.</p> <p>Mokosi suprasti žmogaus atminimo prasmę, išreikšti jam pagarbą lankydamasis kapinėse, jas tvarkydamas, tinkamai elgdamasis.</p> <p>Puošia prieš įvairias šventes grupės aplinką, ruošia dovanėles, sveikinimus, gamina papuošimus, paprastus tradicinius patiekalus ir kt.</p> <p>Pažįsta ir įvardija tradicinių švenčių papročius, raišką, simbolius, žaidžia stalo žaidimus, dėlioja dėliones.</p> <p>Svarsto apie dovanas ir dovanojimą seniau ir dabar.</p> <p>Pratinasi sakyti linkėjimus, dėkojimus, prašymus.</p> <p>Rodo dėmesį ir pagarbą tėvams, draugams, vyresniems žmonėms.</p>
<p>Plečia supratimą apie šeimą, giminę, gimtą miestą Telšius, tėvynę Lietuvą, Žemaitiją.</p>	<p>Žiūrėdamas nuotraukas, knygeles su šeimos gyvenimo, artimos aplinkos vaizdais domisi savo šeima, apie ją pasakoja, rodo meilę ir pagarbą savo šeimai.</p> <p>Domisi šeimos praeitimi, dėlioja žmogaus gyvenimo liniją, domisi savo senelių darbais, nutikimais, poelgiais.</p> <p>Varto įvairias knygas, enciklopedijas, rinkinius, domisi savo kraštu, jo istorija, tyrinėja Lietuvos ir Telšių rajono, miesto žemėlapius, tautinius simbolius.</p> <p>Keliauja po artimas darželio apylinkes, gimto miesto istorines ir įžymias vietas; Džiugo piliakalnį, Šatrijos kalną, buities muziejų ir kt.</p> <p>Žino savo adresą, gyvenamąją vietą.</p> <p>Žiūri filmukas apie Lietuvą, dėlioja dėliones, loto, žaidžia kitus žaidimus.</p> <p>Atpažįsta tautinius simbolius, klausosi Tautinės giesmės.</p>

Meninė kompetencija

Įgyjami gebėjimai	Vaiko veiksenos
<p>Pradedama pažinti tautos vizualinę meninę kultūrą (tautodailė yra tautos praeities atspindys turintis simbolinę prasmę ir išliekamąją vertę, perduodamą iš kartos į kartą).</p>	<p>Tyrinėja, apžiūrinėja liaudies meno dirbinius, liaudies žaislus, molinukus, švilpukus, bando su jais muzikuoti.</p> <p>Knygose, liaudies meno albumuose stebi tyrinėja liaudies meno dirbinius (saulutes, koplytstulpius...) tautodailės darbus, tautinių kostiumų raštus, margučių marginimo, keramikinių dirbinių raštus, karpinius. Suvokia ir apibūdina jų grožį.</p>
<p>Plėtoja jutiminį suvokimą, tyrinėjant praeities ir dabarties meno kūrinius.</p>	<p>Klausosi, dainuoja kalendorines daineles. Klausosi ir vertina liaudies ir profesionalios muzikos kūrinius, pajaučia skirtumus ir panašumus, nuotaikas.</p> <p>Dainuoja, kuria mįsles, skaičiuotes ir kitą smulkiąją tautosaką.</p> <p>Stebi, tyrinėja tautodailės ir dailės kūrinius, juos pastebi ir atpažįsta knygose, įvairiuose albumuose.</p> <p>Pastebi grožį aplinkoje, gamtoje, daiktuose.</p>
<p>Pratinasi išreikšti save, savo kūrybinius gebėjimus pasinaudodamas liaudies kūryba.</p>	<p>Dainuoja, kuria mįsles, skaičiuotes ir kitą smulkiąją tautosaką.</p> <p>Stebi, tyrinėja tautodailės ir dailės kūrinius, juos pastebi ir atpažįsta knygose, įvairiuose albumuose.</p> <p>Pastebi grožį aplinkoje, gamtoje, daiktuose.</p> <p>Dainuoja liaudies daineles, kuria savo.</p> <p>Atlieka įvairius judesius šokdamas liaudies žaidimus, ratelius.</p> <p>Improvizuoja, vaidina liaudies pasakas, kuria savo įvairius siužetus, veiksmus.</p> <p>Tradicinėse šventėse persirengia įvairiais personažais, bando įsijausti į personažo rolę.</p> <p>Piešia, tapo, kopijuoja, dėlioja iš geometrinių figūrų liaudies ornamentus, dekoruoja pagamintus darbelius pasinaudodamas liaudies kūrybos elementais.</p>

Naudota literatūra ir šaltiniai

1. Etninės kultūros plėtros valstybinė 2010-2014 metų programa.
2. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=377686&p_query=&p_tr2
3. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogams. <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/medziaga.php>
4. Gučienė G. Smulkioji tautosaka pedagogo darbe [Vaikai ir liaudies kūryba]. Vilnius, 1989.
5. Klimka L., Kazlauskas R., Lazdauskaitė Ž. Po tėviškės dangum. Sudarytoja O. Verseckienė. Vilnius: Lietuvos pedagogų kvalifikacijos institutas, 1997.
6. Rita Videikaitė - Macijauskienė. Užgavienių muona. Kalaipėda: Druka, 2015.
7. Rita Videikaitė - Macijauskienė. Žemaičių krašto vaikų dainos. Padainiosu dainiuškeli Vilnius: Homo liber, 2009.
8. Rita Videikaitė - Macijauskienė. Žemaičių krašto vaikų dainos. Gyvūnijos apdainavimas. Vilnius: Homo liber, 2007.
9. Senovinis kalendorius mažiesiems. Rudenėlis. Žiemužė. Pavasarėlis. Vasarėlė. Sudarė G. Germanienė. Vilnius, 1993.
10. Tolvaišienė E. Aukimė su saulute. Vilnius: Presvika, 2003.

